

Rapport 2008:14

Arkeologisk förundersökning/antikvarisk kontroll

kv Pilgrimen 2

RAÄ 14
kv Pilgrimen 2
Söderköpings stad och kommun
Östergötlands län

Christer Carlsson

kv Pilgrimen 2

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Områdesbeskrivning.	4
Syfte och frågeställningar.	4
Metod och dokumentation	6
Resultat och tolkning	6
Slutsatser	6
Referenser	6
Tekniska uppgifter.	8

Ö S T E R G Ö T L A N D S L Ä N S M U S E U M
A V D E L N I N G E N F Ö R A R K E O L O G I

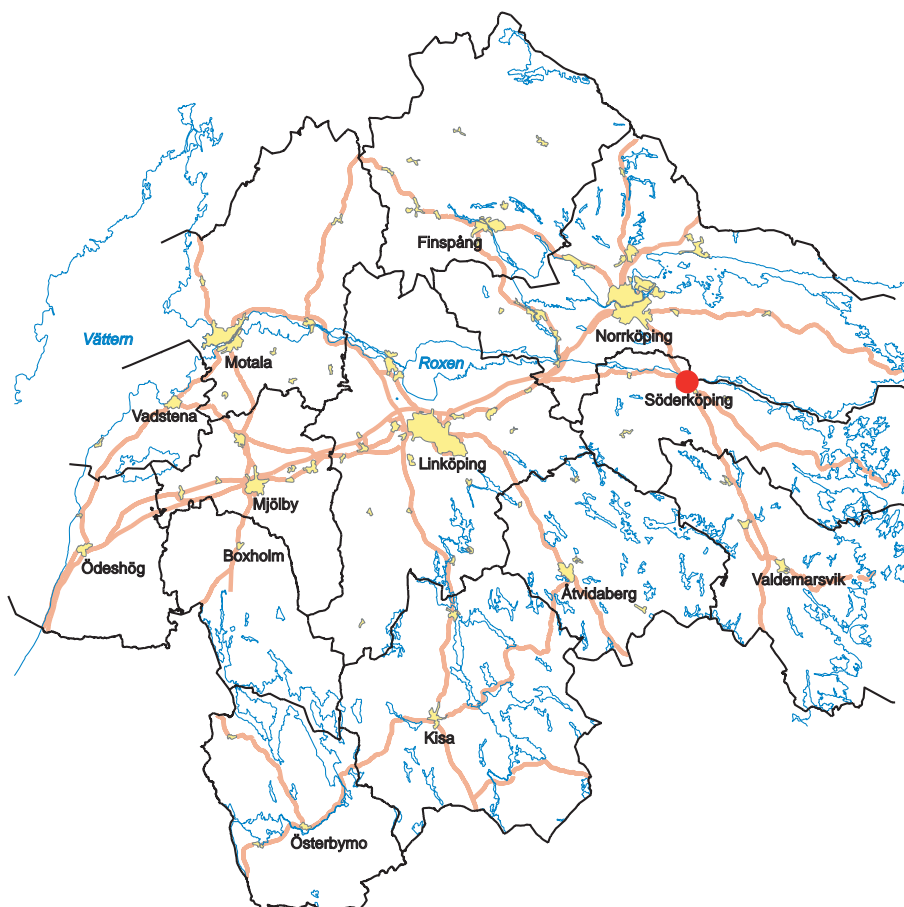
Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013 - 23 03 00 • Fax 013 - 12 90 70
info@ostergotlandslansmuseum.se • www.ostergotlandslansmuseum.se

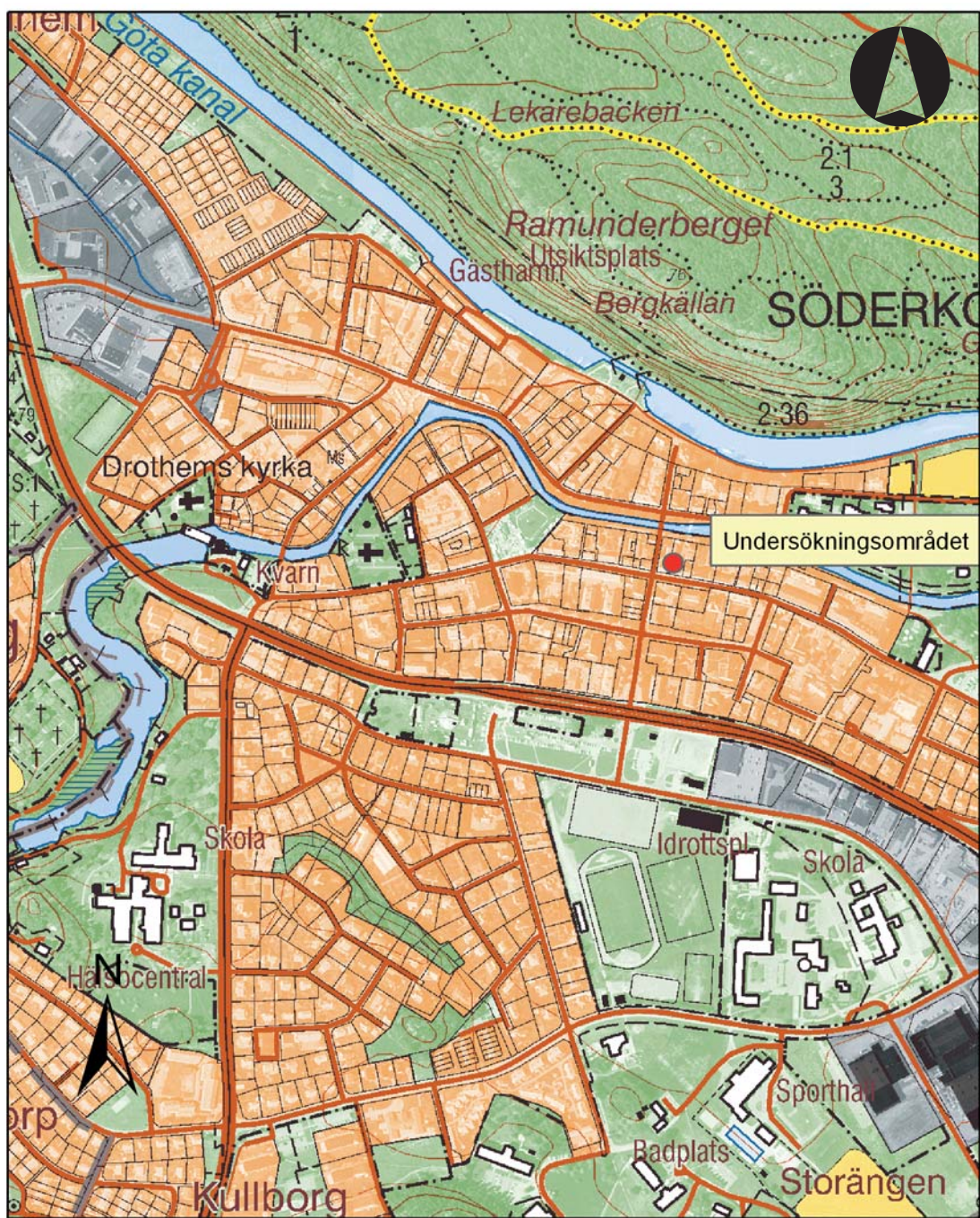
Sammanfattning

Östergötlands länsmuseum utförde den 4 december 2007 en arkeologisk förundersökning inom kv Pilgrimen 2. Förundersökningen utfördes i samband med schaktning inför borring för bergvärme. Schaktet grävdes med maskin och var uppskattningsvis 1 x 1,5 m stort samt hade formen av en provruta.

Vid förundersökningen påträffades ett antal kulturlager, men endast en anläggning i form av en stenläggning från 1800- eller 1900-talet. Inga fynd tillvaratogs vid undersökningstillfället.

Christer Carlsson
antikvarie

Figur 2. Utdrag ur digitala fastighetskartan med undersökningsområdet markerat.
Skala 1:10 000.

Inledning

Östergötlands länsmuseum har utfört en arkeologisk förundersökning i form av en antikvarisk kontroll i samband med schaktning för bergvärme på ovan rubricerade fastighet. Undersökningen utfördes den 4 december 2007 efter beslut från Länsstyrelsen i Östergötlands län.

Uppdragsgivare var Torbjörn Sandberg på H. T. Sandberg Consult AB, vilka även svarade för de arkeologiska kostnaderna. Ansvarig för förundersökningen samt rapportarbetet var antikvarie Christer Carlsson vid Östergötlands länsmuseum.

Områdesbeskrivning

Söderköping är belagt i det skriftliga källmaterialet från mitten av 1200-talet. Redan under 1000- 1100-talen var dock bebyggelse etablerad på platsen. Söderköping växte fram där Storån och Lillån möts och från dessa vattendrag var det möjligt att nå Östersjön och Östergötlands inland (Tesch 1987).

Det arkeologiska källmaterialet har påvisat att en tät och regelbunden stadsbebyggelse var under uppbyggnad från tidigt 1200-tal. Vid 1200-talets slut var de flesta av stadens medeltida institutioner fullt utvecklade. 1330 omnämns Helgeandshuset och under loppet av 1400- talet anlades tre kapell i staden (Tesch 1987).

Under den tidigaste fasen har troligen två kyrkor funnits, S:t Illian och Drothems kyrka (Hasselmo & Tesch 1985). Omkring år 1235 anlades ett franciskanerkloster i Söderköping. År 1253 nämns den tredje kyrkan; S:t Lars. Den nuvarande tegelkyrkan uppfördes i slutet av 1200-talet, troligen 1290-tal, som stadsförsamlingens kyrka.

Huvuddelen av det medeltida gatunätet sammanfaller till stor del med dagens. Dock har flera av gatorna under olika tidsperioder varit förskjutna i sidled (Broberg & Hasselmo 1978:52).

Det aktuella undersökningsområdet ligger i den östra delen av staden inom kvarteret Pilgrimen. Området ligger i utkanten av den medeltida stadskärnan och byggnadslämningar och kulturlager förekommer därför under marken. I kvarteret Pilgrimen har tidigare bland annat en källare av sten med valv av tegel påträffats (Broberg & Hasselmo 1978: 35). Spår från såväl medeltida som senare stadsbebyggelse kan därför förekomma inom området.

1984 genomfördes även en schaktningsövervakning längs Åpromenaden mellan kv. S:ta Ragnhild

och Kung Johan. I anslutning till kv. Pilgrimen påträffades dock endast modernare fyllnadsmassor (Hasselmo 1984). Samma år utfördes också en mindre arkeologisk undersökning i de anslutande kvarteren Pilgrimen 8 och 9. Vid denna undersökning påträffades upp till ca 0,5 m tjocka kulturlager med rester efter högmedeltida bebyggelse samt delar av en kavelbro (Trotzig m. fl. 1986:341ff).

År 1990 genomfördes även en ombyggnad av fastigheten på Pilgrimen 2, varvid såväl en arkeologisk förundersökning som en slutundersökning genomfördes inom området. Vid de båda undersökningarna påträffades bland annat medeltida kulturlager och fynd i form av keramik samt spår av högmedeltida bebyggelse (Ljung 1990 och Ljung 1996).

I mars 2007 utfördes slutligen en mindre arkeologisk förundersökning av Östergötlands länsmuseum i det anslutande kvarteret Pilgrimen 3. I samband med undersökningen påträffades kulturlager ned till ett djup av ca 0,8 m, men ytterligare lager och lämningar kan förekomma längre ned i marken (Carlsson 2007, under bearbetning). Ingen av de ovan nämnda undersökningarna tycks dock ha berört exakt den plats där den här aktuella undersökningen genomfördes.

Syfte och frågeställningar

Syftet med den antikvariska kontrollen var primärt att styra arbetena så att fast fornlämning skadades så lite som möjligt av de planerade ingreppen. Fast fornlämning som berördes av schaktningarna undersöktes avseende karaktär och omfattning.

Resultatet från den antikvariska kontrollen utgör ett viktigt komplement till de tidigare undersökningar som utförts inom området. Vid bearbetningen av undersökningsresultaten har därför särskild vikt lagts vid kopplingar till resultaten från dessa tidigare undersökningar.

Till den antikvariska kontrollen har därför följande frågeställningar kunnat knytas:

- Vilka medeltida och eventuella förhistoriska verksamheter finns det spår efter?
- Finns det spår efter sakral och/eller urban bebyggelse på platsen?
- Hur tjocka är kulturlagren på platsen?

Figur 3. Utdrag ur Adresskartan med schaktet markerat. Skala 1:1 000.

Metod och dokumentation

Den arkeologiska förundersökningen utfördes i form av en antikvarisk kontroll. Undersökningen genomfördes i samband med schaktningsarbetena som innebär att en ca 1 x 1,5 m stor provruta grävdes med maskin. Kulturlager och anläggningar som påträffades dokumenterades på plan och profilritningar samt genom separata lager- och anläggningsbeskrivningar och fotografering. Inga fynd tillvaratogs dock vid undersökningen.

Resultat och tolkning

Undersökningen i kv. Pilgrimen 2 visade att kulturlagren på den aktuella platsen uppgår till ca 1,3 m. Under ett ca 0,3 m tjockt gruslager, som ligger på den nuvarande gårdsplanen, påträffades den enda egentliga anläggningen på platsen, en ca 0,15 m tjock stenlagd gårdsplan från 1800- eller 1900-talet. Stenläggningen bestod av naturliga stenar vilka packats tätt tillsammans på gårdsplanen.

Under stenläggningen förekom ett ca 0,1 m tjockt raseringslager med inslag av kalkbruk och tegel. Under raseringslagret vidtog sedan ett ca 1 m tjockt

Figur 4. Provgropen som grävdes inför borrhningen för bergvärmeinstallationen sedd från norr.
Foto Christer Carlsson ÖLM.

gråaktigt kulturlager med inslag av kol, sot, tegel, kalkbruk och träflis. Detta lager kan på grund av sin mäktighet innehålla flera olika faser, men gav samtidigt ett mycket enhetligt intryck.

På ett djup av ca 1,6 m under den nuvarande marknivån nåddes slutligen den blåaktiga sterila lera som är så karakteristisk för Söderköpings undergrund. Inga fynd tillvaratogs vid undersökningstillfället.

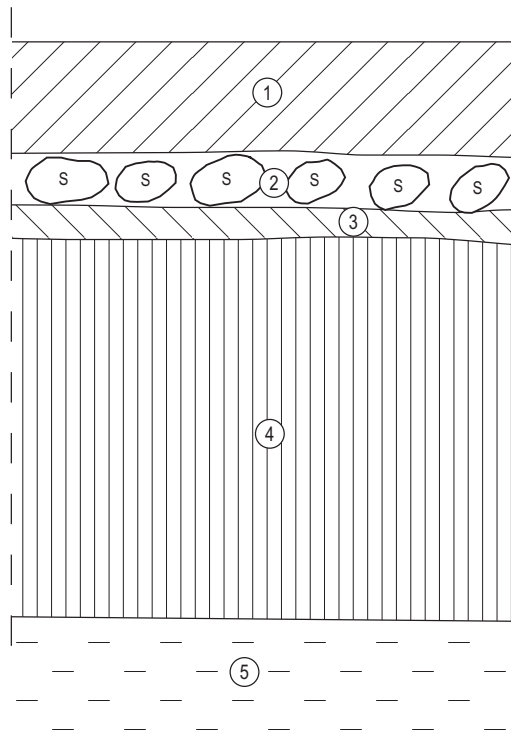
Slutsatser

Förundersökningen i kv. Pilgrimen 2 utfördes inom ett område där man tidigare har påträffat kulturlager och byggnadslämningar från medeltiden och framåt. Även om kulturlager förekom i provgropen, men inga egentliga lämningar efter hus eller andra byggnadslämningar, är det dock mycket troligt att sådana lämningar förekommer i närområdet. Detta är viktigt att ta hänsyn till vid framtida undersökningar.

Referenser

- Broberg, B. & Hasselmo, M. 1978. Söderköping. RAÄ & SHM. Rapport *Medeltidsstaden 5*. Stockholm.
- Hasselmo, B. 1984. Arkeologisk undersökning. Östergötland. Söderköping. *Kvarteren Pilgrimen 8 och 9*. Riksantikvarieämbetet. Byrån för arkeologiska undersökningar. Stockholm.
- Karlsson, E. 2007. Arkeologisk förundersökning i Kv. Pilgrimen 3. Under bearbetning.
- Ljung, J-Å. 1990. Söderköping. *Kvarteret Pilgrimen 2. Fornlämning 14. Förundersökning av högmedeltida kulturlager och bebyggelse lämningar*. Riksantikvarieämbetet. Byrån för arkeologiska undersökningar. Stockholm.
- Ljung, J-Å. 1996. *Högmedeltida bebyggelse i Pilgrimen*. Östergötland. Söderköping. Kv. Pilgrimen 2. RAÄ och SHM. Rapport 1996:39. UV-Mitt. Stockholm.
- Tesch. 1987. Söderköping. Med bidrag av M. Hasselmo. Andrae, Lamm & Hasselmo (red). *7000 år på 20 år. Arkeologiska undersökningar i Mellansverige*. Riksantikvarieämbetet. Stockholm.
- Trotzig, G. 1986. *Arkeologi i Sverige*. 1984. RAÄ och SHMM rapport 1986:2. Stockholm.

1. Grus
2. Stenläggning
3. Raseringslager
4. Gråaktigt kulturlager
5. Steril, blåaktig lera

kv pilgrimen 2

Söderköpings stad och kommun, Ög

RAÄ 14

Profilritning

Skala 1:20

Dnr 600/07

2007-12-04 Christer Carlsson

Renritning Johan Levin

Figur. 5. Profil visandes lager och anläggningar i den ca 1,6 m djupa provgropen.

Tekniska uppgifter

Fastighet	Pilgrimen 2
Socken	Söderköpings stad
Kommun	Söderköping
Län och landskap	Östergötland
Fornlämningsnr	RAÄ 14
Ekonomiska kartans blad	086 66 (8G 6g Söderköping)
Koordinater	X 6484219 Y 1530517
Koordinatsystem	RT90 2,5 gon V
Typ av undersökning	Arkeologisk förundersökning/antikvarisk kontroll
Länsstyrelsens handläggare	Annika Toll
Länsstyrelsens dnr	431-25776-07
Länsmuseets dnr	600/07
Länsmuseets kontonummer	530731
Uppdragsgivare	HT Sandberg Consult AB
Kostnadsansvarig	HT Sandberg Consult AB
Projektledare	Christer Carlsson
Personal	-
Fältarbetstid	2007-12-04
Undersökt sträcka	Ca 1,5 m ²
Foto filmnr	Digitala bilder
Fynd	Nej
Analyser	Nej
Grafik	Johan Levin
Renritning	Johan Levin
Grafisk form	Johan Levin

Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands länsmuseum.

Ur allmänt kartmaterial
ISSN 1403-9273

© Lantmäteriverket. Ärende nr MS2006/02241
Rapport 2008:14 © Östergötlands länsmuseum

Östergötlands länsmuseum utförde den 4 december 2007 en arkeologisk förundersökning inom kv Pilgrimen 2 i Söderköping. Förundersökningen utfördes i samband med schaktning inför borring för bergvärme. Schaktet, som grävdes med maskin, hade karaktären av en provruta och var uppskattningsvis 1 x 1,5 m stor.

Vid förundersökningen påträffades ett antal kulturlager, men endast en anläggning i form av en stenläggning från 1800- eller 1900-talet. Inga fynd tillvaratogs däremot vid undersökningstillfället.